

Det draperade jaget

november 25th, 2011 av Martin Berg - [Kropp, Relationer - Redigera](#)

I det märkliga verket [Sartor Resartus](#) (1834) bjuder den brittiske poeten [Thomas Carlyle](#) på en suggestiv berättelse om vad som på ytan tycks vara en fråga om dräkthistoria. I boken fastslår den fiktiva karaktären Diogenes Teufelsdröckh, professor i allmänna ting, att "society is founded upon cloth" och att textilier därmed bör betraktas som fundamentalt viktiga för de processer varigenom samhället bärs upp och hålls vid liv. När denna finurliga formulering läses med ett visst mått av allvar väcks en rad frågor om vilken plats och betydelse som kläder ska tillskrivas i det sociologiska tänkandet. Inom stora delar av sociologin tas det närmast för självklart att sociala relationer, interaktioner och utbyten är betydelsefulla för de sätt på vilka individer formar sina "jag" men sällan ställs frågan om i vilken mån dessa relationer upprättas och vidmakthålls med kroppar som inte bara utgör kuggar i ett socialt maskineri utan som i allra högsta grad är draperade i textilier av olika slag.

Inom den tidiga amerikanska mikrosociologin lades stor vikt vid att försöka formulera ett sätt att förstå det mänskliga "jaget" som grundat i mellanmänskliga relationer. Detta yttrade sig i att diskussioner tog fart om att begreppet "jag" inte är meningsfullt annat än i relation till dess sociala motsvarigheter såsom "mig", "du" och "dig". Under sent 1800-tal kom psykologen [William James](#) att utveckla denna tankegång ytterligare och underströk vikten av att även inkludera det som är "mitt" och "ditt". Av särskild vikt för att förstå det mänskliga jaget, menade han, är att kasta ljus över den klädda kroppen. Något skämtsamt men trots allt med ett stort allvar påpekar William James därför att "[t]he old saying that the human person is composed of three parts – soul, body and clothes – is more than a joke".

Även om mode har diskuterats av sociologer som [Georg Simmel](#) och [Thorstein Veblen](#) har den klädda kroppens betydelse många gånger hamnat i skymundan till förmån för ett abstrakt tänkande kring sociala relationer och mänskliga kroppar. Ett exempel på detta möter hos sociologerna [Peter Berger och Thomas Luckmann](#) som menar att en grundläggande mänsklig problematik är att människan inte bara *har* en kropp utan också *är* en sådan. Denna spänning är ofta närvarande i vardagliga uttryck såsom "jag har ont i *min* mage" eller "*min* kropp gör inte som *jag* vill" och illustrerar svårigheten att tala om människor och deras subjektivitet – deras "jag" – utan att ta hänsyn till kroppen: jag *har* en kropp men *är* samtidigt denna kropp. Det händer inte direkt, som sociologen [Bryan S Turner](#) har uppmärksammat, att en människa som anländer till en fest eller liknande, hälsar värden genom att säga: "I have arrived and I have brought my body with me". Frågan är om inte kläder spelar en avgörande roll i det här sammanhanget med tanke på att den kropp som utgör själva existensens grund också i någon mån är ett socialt objekt. Kan det möjligen vara så att kläder är den saknande länken i den mänskliga problematik som kroppens dubbla funktion framkallar?

För några år sedan berättade en av mina forna kollegor – med ett visst missnöje, bör sägas – om hur det var att vara borgerlig men samtidigt verksam på [Sociologiska institutionen i Lund](#) i [1968-rörelsens](#) kölvatten (vilken vid den tiden [i kontrast till idag] var ett starkt fäste för revolutionära krafter). Hon förklarade för mig att förmiddagarna under denna tid tillbringades på golfbanan iklädd rutiga byxor vilka, vad jag förmodar, matchades av en chic golftop. När det var dags att ta sig till arbetet på institutionen krävdes det dock att den här typen av kläder byttes ut mot jeans och [palestinasjal](#). Det var inte så mycket en fråga om att byta politisk ståndpunkt eller åsikt utan snarare handlade det om att *vara* eller *framstå* på rätt sätt. Det tycktes vara en fråga om att kroppen – notera att det är fråga om kroppen och inte munnen eller tanken (som ju kan tänkas vara viktiga när det kommer till att uttrycka politiska ståndpunkter eller tillhörigheter) – skulle göra rätt i relation till sammanhanget och dess krav. Kanske kan detta lätt avfärdas med att kollegan var intresserad av att eftersträva en tydligare upplevelse av gemenskap eller att hon på annat sätt inte ville att hennes personliga fritidsaktiviteter eller klassposition skulle inkräkta på ett vardagsliv där hon var en sociolog i vardande. Om det kan inte mycket sägas men klart står det dock att kläderna var avgörande både för henne och de människor som vid denna tid befann sig i hennes omgivning. Uppenbarligen var palestinasjal och jeans något som inte upplevdes vara lämpligt *för en golfspelare* på golfbanan och tydligen föreföll inte rutiga byxor (och självfallet inte golfbag) vara något som hörde hemma på Sociologiska institutionen om fallet var att det fanns en önskan att framstå *som sociolog*.

Vi kan redan vid denna punkt börja dra slutsatser om att kläder är något mer än bara textilier i vilka vi klär våra kroppar. Det är uppenbarligen inte enbart fråga om att vissa mönster (eftersom palestinasjalen – som i viss mån är rutig – tvangs ersätta ett par rutiga byxor i exemplet ovan) enbart passar i särskilda sammanhang. Fallet tycks snarare vara att det går att skönja en relation mellan en människas möjlighet att agera eller handla på ett önskvärt sätt och de kläder i vilka hon eller han har låtit klä sin kropp. Kollegan i

fråga skulle kanske inte ha kastats ut från huset om hon hade kommit klädd på det sätt som hon tidigare under dagen hade varit på golfbanan. Frågan är dock om hon hade nått en möjlighet att yttra sig som sociolog och om det hade blivit möjligt för henne att ingå i det kommunikativa sammanhang som en universitetsinstitution (åtminstone vid denna tidpunkt) utgör. För att i bästa möjliga mån göra sin situation på Sociologiska institutionen draglig och görbar (och, bör sägas, i motsvarande mån på golfbanan) valde kollegan i fråga att presentera sig på ett visst sätt genom att låta klä sin kropp på ett eller annat sätt. Frågan är om kläder i det här sammanhanget fungerar som verktyg för att presentera en önskad bild av sig själv eller om de närmast fungerar som en möjliggörande mekanism för att kunna agera, tycka, tänka och tala på ett visst sätt (och därtill nå någon form av socialt erkännande för det som sägs, görs eller tänks).

Människan tycks svårligen kunna förstås utan att det på endera sättet smyger sig in en referens till det som denna människa låter klä sin kropp i. Må så vara att det är fråga om [haute couture](#), [prêt-à-porter](#), ett enkelt plagg från H&M, kanske något hemmasytt, en eller flera accessoarer eller någon form av parfym så verkar fallet vara att det påverkar det agerande som individen i fråga tar sig för (och upplever det vara möjligt att ta sig för). Kan det vara på det viset att våra kroppar inte kan förstås utan de kläder vi draperar dem med? Om så skulle vara fallet, är det då möjligt att – för att återvända till den ovan presenterade tanken av Berger och Luckmann – betrakta kläderna som en upplösning av gränsen mellan att *vara* och att *ha* en kropp?

På det sättet skulle kläder kunna förstås, som modeteoretikern och sociologen [Joanne Entwistle](#) har påpekat, både som en intim upplevelse av kroppen och som en offentlig presentation av den. Det är dock inte bara så att kläderna fungerar som en länk mellan jaget och andra individer utan de tycks också utgöra en skådeplats för individens egna konversation kring sitt jag och den kropp i vilken det är djupt rotad eller kanske inristat. Det tycks vara fallet att kläder inte bara signalerar social tillhörighet eller position i ett socialt sammanhang utan också förklarar för sin bärare vad för slags handlingar hon eller han kan eller bör utföra. I det avseendet tycks kläder fungera som en "placerande" mekanism i relation till såväl oss själva som inför andra människor. Kläderna får i det avseendet inte bara en viktig plats i den sociologiska förståelse av hur individ och samhälle relaterar till varandra utan bjuder dessutom på möjligheter för såväl konformism som subversion.

Bildcred: [Natalie Obermaier](#) "Thicker Blood / Sartor Resartus"